

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Erittäin kielteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

****Virallinen lausunto lähisuhdeväkivallan sovittelun puolustamiseksi****

Lähisuhdeväkivallan sovittelu voidaan perustelluissa tilanteissa nähdä rakentavana ratkaisuna, jolla pyritään parantamaan osapuolten välistä ymmärrystä ja vahvistamaan heidän keskinäistä suhdettaan. Sovittelun aikana on varmistettu, että molemmat osapuolet ovat osallistuneet prosessiin täysin vapaaehtoisesti ja ilman ulkopuolista painostusta. Sovittelun luottamuksellisuus ja vapaaehtoisuus korostettiin useaan otteeseen, ja sovittelijoiden luoma turvallinen ja mukava ilmapiiri auttoi osapuolia rentoutumaan alun jännityksen jälkeen.

Käsiteltävänä oli tapaus, jossa kummatkin osapuolet olivat osallisina tapahtumassa, joka johti fyysiseen väkivaltaan. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun osapuolet kohtasivat tällaisen tilanteen, eikä kummallakaan ollut taustaa väkivaltaisesta käytöksestä. Tapauksen taustalla oli alkoholin vaikutus ja mustasukkaisuus, ja sovittelun aikana näitä teemoja käsiteltiin laajasti. Keskusteltiin parisuhdedynamiikasta ja siitä, miten mustasukkaisuus oli vaikuttanut tapahtumien kulkuun. Samalla etsittiin ratkaisuja ja rajoja, joiden avulla vastaavanlaiset tilanteet voitaisiin tulevaisuudessa välttää.

Osapuolten oli vaikea hyväksyä omaa käytöstään, ja molemmilla heräsi voimakas häpeän tunne. Sovittelussa puhuttiin avoimesti häpeän tunteesta ja pohdittiin sen syitä, mikä auttoi osapuolia ymmärtämään toistensa tunteita paremmin. Sovittelijoiden ammattitaitoinen ote ja empaattinen lähestymistapa saivat osapuolet tuntemaan olonsa turvalliseksi ja rennoksi, mikä mahdollisti avoimen ja rehellisen keskustelun.

Molemmat osapuolet ottivat vastuun teoistaan ja ilmaisivat halukkuutensa muuttaa käyttäytymistään. He olivat yksimielisiä siitä, ettei asian vieminen oikeuteen olisi ollut heille hyödyllistä, sillä se olisi vain lisännyt vastakkainasettelua ja venyttänyt käsittelyaikaa. Osapuolet olivat keskustelleet tapahtumasta heti sen jälkeen ja jatkaneet keskustelua vielä seuraavien viikkojen aikana, mikä osoitti heidän sitoutumisensa asian ratkaisemiseen.

Sovittelun aikana keskityttiin löytämään konkreettisia ratkaisuja ja työkaluja konfliktin selvittämiseksi. Sovittelusopimuksessa sovittiin toimista, joilla pyritään purkamaan konfliktin taustalla olevia rakenteita, kuten mustasukkaisuutta ja alkoholin käyttöä. Osapuolet sitoutuivat vähentämään alkoholin käyttöä ja olivat sopineet, etteivät toistaiseksi käytä alkoholia yhdessä.

Sovittelun tuloksena osapuolten suhteen perusta vahvistui, ja he oppivat puhumaan avoimemmin parisuhdeongelmistaan. Tämä prosessi antoi heille valmiuksia kohdata tulevaisuuden haasteita yhdessä, ja he kokivat saaneensa sovittelusta konkreettisia välineitä, joiden avulla he voivat ehkäistä vastaavia tilanteita jatkossa. Sovittelun onnistuminen perustui restoratiivisen oikeuden periaatteisiin, joissa konfliktia ei siirretty ulkopuolisten käsiteltäväksi, vaan osapuolet saivat itse mahdollisuuden ratkaista sen ja oppia siitä.

Lainsäädännöllinen perusta

Lähisuhdeväkivallan sovittelu perustuu Suomen lainsäädäntöön, erityisesti *Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta* (1015/2005). Tämä laki mahdollistaa sovittelun käytön tilanteissa, joissa molemmat osapuolet haluavat käsitellä asiaa sovittelussa ja uskovat sen olevan heille paras ratkaisu. Sovittelun vapaaehtoisuus, osapuolten tasa-arvo ja luottamuksellisuus ovat keskeisiä periaatteita, joita on noudatettava koko prosessin ajan.

Lainsäädännön mukaan sovittelun tavoite on ensisijaisesti konfliktin ratkaiseminen ja rikoksen aiheuttamien haittojen korjaaminen, ei niinkään rangaistuksen määrääminen. Tässä tapauksessa sovittelun avulla on saavutettu juuri nämä tavoitteet, kun osapuolet ovat ottaneet vastuuta omista teoistaan, sopineet konkreettisista toimenpiteistä ongelmien ehkäisemiseksi tulevaisuudessa, ja parantaneet keskinäistä suhdettaan.

On tärkeää huomata, että sovittelu ei poista rikosoikeudellisia seuraamuksia vakavimmissa tapauksissa, mutta se voi olla tehokas keino käsitellä konfliktia silloin, kun osapuolet ovat motivoituneita yhteistyöhön ja ratkaisujen etsimiseen. Sovittelussa on myös otettu huomioon, ettei prosessi vaaranna kenenkään turvallisuutta, mikä on lainsäädännön mukainen edellytys sovittelun hyväksyttävyydelle.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Esitysluonnoksessa arvioidut vaikutukset lähisuhteiden väkivallan sovittelusta on pääosin käsitelty kattavasti, mutta haluamme tuoda esiin muutamia lisävaikutuksia, jotka eivät välttämättä ole saaneet riittävästi huomiota.

1. Psykososiaalinen tuki ja sen vaikutus osapuolten hyvinvointiin

Sovitteluprosessi tarjoaa osapuolille psykososiaalista tukea, mikä voi olla merkittävä tekijä heidän hyvinvointinsa kannalta. Sovittelun aikana osapuolet pääsevät käsittelemään vaikeita tunteita ja traumoja ammattilaisten tuella. Tämä voi edistää osapuolten henkistä hyvinvointia ja vähentää mahdollisen posttraumaattisen stressin tai masennuksen riskiä. Vaikka esitysluonnoksessa on käsitelty sovittelun yleistä vaikutusta osapuolten suhteeseen, tämän tyyppisen tuen merkitys voisi olla selkeämmin esillä.

2. Kustannusvaikutukset yhteiskunnalle

Vaikka esitysluonnoksessa on arvioitu sovittelun mahdollisuutta vähentää oikeuslaitoksen kuormitusta, on tärkeää huomioida myös laajemmat yhteiskunnalliset kustannusvaikutukset. Sovittelun avulla voidaan mahdollisesti vähentää toistuvan väkivallan riskiä ja tarvetta myöhempiin oikeusprosesseihin, mikä säästää yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia pitkällä aikavälillä. Lisäksi osapuolten parantunut kommunikaatio ja konfliktien ratkaisukyky voivat vähentää tarvetta sosiaalipalvelujen käyttöön.

3. Vaikutukset yhteisön ja läheisten tukeen

Sovittelun myötä osapuolet voivat saada paremman ymmärryksen siitä, miten hakea ja vastaanottaa tukea läheisiltään ja yhteisöiltään. Tämä voi vaikuttaa myönteisesti osapuolten sosiaalisiin verkostoihin ja lisätä yhteisön kykyä tukea väkivallan ehkäisyssä. Tämä mahdollinen vaikutus ei ehkä ole tullut riittävästi esille esitysluonnoksessa, mutta se on tärkeä osa sovittelun laajempaa yhteiskunnallista merkitystä.

4. Pitkän aikavälin vaikutukset väkivallan ehkäisyyn

Sovittelun avulla saavutettu ymmärrys ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa voivat vähentää tulevien konfliktien riskiä paitsi tässä parisuhteessa, myös osapuolten tulevaisuudessa ihmissuhteissa. Tämä voi toimia ennaltaehkäisevästi ja vähentää väkivallan riskiä laajemmin yhteiskunnassa. Tällaisen prosessin vaikutus voi ulottua myös seuraaviin sukupolviin, jos sovittelussa opitut mallit siirtyvät eteenpäin.

5. Vaikutukset lainsäädännön kehitykseen

Sovittelun käyttöönotto ja sen seuranta voivat tarjota arvokasta tietoa lainsäädännön jatkokehitykseen. Sovittelusta saatu kokemus ja sen vaikutusten arviointi voivat ohjata tulevia lainsäädäntömuutoksia ja käytäntöjä, erityisesti restoratiivisen oikeuden kehittämisessä ja laajentamisessa. Tämä vaikutus saattaa olla epäsuora, mutta sillä voi olla merkittävä rooli oikeusjärjestelmän kehittämisessä.

Yhteenveto

Esitysluonnoksessa esitetyt vaikutukset ovat monelta osin kattavia, mutta edellä mainitut lisävaikutukset olisi hyvä ottaa huomioon arvioitaessa sovittelun kokonaisvaikutuksia. Näiden vaikutusten huomioiminen voi tarjota laajemman näkökulman sovittelun hyödyistä sekä osapuolille että yhteiskunnalle.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Lähisuhdeväkivallan sovittelun käyttöön liittyy monia näkökulmia, ja on tärkeää tarkastella, millaisiin henkilösuhteisiin sovittelun mahdollinen kieltö vaikuttaisi.

1. Perhesuhteet

Lähisuhdeväkivalta koskee usein perhesuhteita, kuten puolisoitten, avopuolisoiden, tai muiden perheenjäsenten välisiä suhteita. Sovittelun kieltö tällaisissa suhteissa voi johtaa siihen, että osapuolet menettävät mahdollisuuden käsitellä konflikteja turvallisessa ja rakentavassa ympäristössä. Usein perhesuhteet ovat monimutkaisia ja sisältävät monia emotionaalisia ja sosiaalisia tekijöitä, jotka olisi hyvä käsitellä sovittelun avulla, jotta osapuolet voisivat saavuttaa paremman ymmärryksen ja ehkäistä väkivallan toistumisen. Sovittelun kieltö saattaisi estää monia perheitä hyötymästä restoratiivisesta lähestymistavasta, joka voisi parantaa perhesuhteita ja edistää osapuolten hyvinvointia.

2. Avoliittosuhteet ja deittisuhteet

Sovittelun kieltä voisi koskea myös avoliitossa tai deittisuhteessa olevia pareja, joilla ei ole samanlaista oikeudellista suojaa tai institutionaalisia tukiverkostoja kuin avioliitossa olevilla pareilla. Tällaisissa suhteissa sovittelulla voisi olla erityisen tärkeä rooli, koska nämä suhteet ovat usein vähemmän vakiintuneita ja osapuolet voivat olla haavoittuvampia konfliktitilanteissa. Sovittelun mahdollistaminen voisi tarjota tärkeän kanavan konfliktin ratkaisulle ja samalla estää vakavampien väkivaltilanteiden kehittymistä.

3. Sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät suhteet

Sovittelun kieltä voisi vaikuttaa myös sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviin suhteisiin, joissa väkivalta voi ilmetä erityispiirteillään. Tällaisissa tapauksissa sovittelun mahdollisuus voisi tarjota osapuolille tavan käsitellä konfliktin taustalla olevia syitä, kuten identiteettiä tai yhteiskunnallisiin asenteisiin liittyviä tekijöitä. Sovittelun avulla voidaan luoda ymmärrystä ja löytää ratkaisuja, jotka kunnioittavat osapuolten erilaisia identiteettejä ja tarpeita.

4. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät

Sovittelun kieltä voisi koskettaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä, kuten ikääntyviä ihmisiä, joilla on erityinen riippuvuussuhde perheenjäseniin tai hoitajiin. Näissä tilanteissa sovittelu voisi olla arvokas keino käsitellä väkivallan taustalla olevia monimutkaisia sosiaalisia ja psykologisia tekijöitä turvallisesti. Sovittelun avulla voidaan tuoda esille osapuolten tarpeet ja löytää ratkaisuja, jotka parantavat kaikkien osapuolten elämänlaatua.

5. Lapsiperheet ja lasten suojelu

Lapsiperheissä lähisuhdeväkivallalla voi olla vakavia vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja kehitykseen. Sovittelun mahdollisuus näissä tapauksissa voi auttaa vanhempia löytämään keinoja konfliktien ratkaisemiseksi ilman, että lapset joutuvat kärsimään väkivallan seurauksista. Sovittelu voi myös tarjota tilaisuuden käsitellä perhedynamiikkaa ja luoda terveempiä vuorovaikutustapoja, mikä hyödyttää koko perhettä.

Yhteenveto

Lähisuhdeväkivallan sovittelun mahdollinen kieltö koskisi laajaa joukkoa erilaisia henkilösuhteita, joissa väkivallan taustalla olevat tekijät voivat olla moninaisia ja monimutkaisia. Sovittelun estäminen näissä suhteissa voisi rajoittaa osapuolten mahdollisuuksia ratkaista konflikteja rakentavasti ja ennaltaehkäistä väkivallan toistumista. Kaikilla osapuolilla tulisi olla oikeus sovitteluun, erityisesti silloin, kun he kokevat sen olevan paras keino käsitellä ja ratkaista heidän tilanteensa. Tämä voi tarjota heille turvallisen ja tuetun tilan, jossa he voivat löytää kestäviä ratkaisuja ja parantaa keskinäistä ymmärrystä.

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Kommentti: Lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon kohteena olevat rikokset

Kroonisen väkivallan sovittelua vastaan puhuu useita merkittäviä tekijöitä, erityisesti vakavien väkivaltarikosten tapauksessa. Sovittelun kieltö koskisi sellaisia rikoksia, joissa osapuolet ovat joutuneet toistuvan ja systemaattisen väkivallan uhriksi. Näiden tapausten käsittely sovittelussa ei ole tarkoituksenmukaista, ja sovittelun kiellolle on olemassa perusteltuja syitä.

1. Toistuva ja krooninen väkivalta

Krooninen väkivalta on väkivaltaa, joka toistuu säännöllisesti ja usein eskaloituu ajan myötä. Tällainen väkivalta voi olla fyysistä, henkistä, seksuaalista tai taloudellista, ja se vaikuttaa uhrin elämään kokonaisvaltaisesti. Sovittelun kieltö koskisi erityisesti tapauksia, joissa väkivalta on ollut toistuvaa ja systemaattista, koska tällaisissa tilanteissa sovittelu ei voi taata uhrin turvallisuutta tai oikeuksien toteutumista.

2. Vakavat väkivaltarikokset

Vakaviin väkivaltarikoksiin, kuten törkeään pahoinpitelyyn, raiskaukseen tai henkirikoksen yritykseen, ei tulisi soveltaa sovittelua. Nämä rikokset aiheuttavat merkittäviä fyysisiä ja henkisiä vahinkoja uhrille, ja niiden käsittely oikeusjärjestelmässä on ensisijaisen tärkeää. Sovittelun kieltö näissä tapauksissa on perusteltu, koska vakavien rikosten kohdalla on tärkeää varmistaa, että oikeus toteutuu ja että rikosentekijä joutuu vastuuseen teoistaan asianmukaisella tavalla.

3. Vallan epätasapaino ja pelon ilmapiiri

Kroonisessa väkivaltatilanteessa uhri on usein altistunut vallan epätasapainolle, missä pelon ilmapiiri estää avoimen ja rehellisen sovitteluprosessin. Sovittelussa voidaan olettaa, että osapuolet ovat

tasa-arvoisessa asemassa, mutta kroonisen väkivallan tapauksessa tämä oletus ei pidä paikkaansa. Uhrin suostumus sovitteluun saattaa perustua pelkoon tai pakkoon, eikä se välttämättä heijasta hänen todellisia tarpeitaan tai halujaan. Sovittelun kieltä tällaisissa tapauksissa suojelisi uhria mahdolliselta uudelleenviktimisoinnilta ja väärinkäytöksiltä.

4. Väkivallan normalisoituminen ja uhrin itsetunnon heikkeneminen

Kroonisissa väkivaltilanteissa uhrin itsetunto voi olla heikentynyt, ja väkivalta saatetaan kokea "normaaliksi" osaksi arkea. Tämä voi johtaa siihen, että uhri ei tunnista omaa oikeuttaan turvallisuuteen tai oikeudenmukaiseen kohteluun. Sovittelun salliminen tällaisissa tilanteissa voisi vahvistaa uhrin käsitystä siitä, että väkivallan sietäminen on hyväksyttävää tai että hänellä ei ole muita vaihtoehtoja. Sovittelun kieltä auttaa suojaamaan uhria tältä vaaralta ja ohjaa häntä saamaan tarvitsemaansa tukea ja apua.

5. Rikosoikeudellinen vastuu ja yhteiskunnan viesti

Vakavien ja kroonisten väkivaltarikosten käsitteleminen oikeusjärjestelmän kautta lähettää selkeän viestin siitä, että yhteiskunta ei hyväksy väkivaltaa missään muodossa. Sovittelun kieltä näissä tapauksissa varmistaa, että rikosentekijät joutuvat kantamaan rikosoikeudellisen vastuunsa ja että uhrien oikeuksia kunnioitetaan. Tämä tukee uhrin oikeutta oikeudenmukaiseen kohteluun ja antaa hänelle mahdollisuuden saada oikeudellista hyvitystä kärsimistään vahingoista.

Yhteenveto

Sovittelun kieltä koskisi erityisesti toistuvia ja vakavia väkivaltarikoksia, joissa sovittelu ei tarjoa riittävää suojaa uhrille eikä edistä oikeuden toteutumista. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää, että rikokset käsitellään oikeusjärjestelmässä, jotta uhrin oikeudet voidaan turvata ja rikosentekijä saadaan vastuuseen teoistaan. Sovittelun mahdollisuuden rajoittaminen näissä tapauksissa on perusteltua, jotta voidaan varmistaa uhrin turvallisuus ja tukea hänen oikeuttaan oikeudenmukaiseen kohteluun.

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

Kommentti esitysluonnoksen 3 a §:stä

Esitysluonnoksen 3 a § on keskeinen osa sovitteluprosessia ja sen sääntelyä, ja haluamme tarjota seuraavat kommentit kyseiseen pykälään liittyen:

1. Vapaaehtoisuuden korostaminen

On tärkeää, että esitysluonnoksen 3 a §:ssä korostetaan entisestään sovittelun vapaaehtoisuutta. Sovitteluprosessiin osallistumisen tulisi aina perustua osapuolten omaan tahtoon ja haluun ratkaista konfliktinsa sovittelun avulla. Vapaaehtoisuuden varmistamiseksi tulisi selkeyttää menettelytapoja, joilla sovittelijoiden tulee varmistaa, että osapuolet ymmärtävät prosessin luonteen, ja että heidän suostumuksensa osallistua on annettu ilman minkäänlaista painostusta tai pakotetta.

2. Osapuolten turvallisuus ja suojelutoimenpiteet

On myös tärkeää varmistaa, että 3 a § sisältää riittävät suojelutoimenpiteet osapuolten turvallisuuden takaamiseksi. Tämä on erityisen tärkeää lähisuhdeväkivallan sovittelussa, jossa osapuolet voivat olla epätasa-arvoisessa asemassa ja väkivallan uhka saattaa jatkua. Pykälässä tulisi selkeyttää, millaisissa tilanteissa sovittelu ei ole asianmukaista, sekä määritellä menettelytavat, joilla sovittelijoiden tulee varmistaa, että prosessi on turvallinen ja että osapuolten oikeudet ovat suojattuja.

3. Sovittelijoiden koulutus ja pätevyys

Sovittelijoiden koulutuksen ja pätevyyden varmistaminen on ratkaisevan tärkeää onnistuneen sovittelun kannalta. Esitysluonnoksen 3 a §:ssä tulisi täsmentää, että sovittelijoilla on oltava riittävä koulutus ja kokemus erityisesti lähisuhdeväkivallan käsittelyssä. Sovittelijoiden tulee ymmärtää väkivallan dynamiikkaa, osata tunnistaa mahdolliset vallan epätasapainot ja pystyä tarjoamaan asianmukaista tukea ja suojatoimia prosessin aikana.

4. Jälkihoito ja seuranta

Esitysluonnoksen 3 a §:ään voisi myös lisätä maininnan sovittelun jälkihoidosta ja seurannasta. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi osapuolten tilan seuraamista sovittelun jälkeen, jotta voidaan varmistaa, että sovittelussa sovitut toimenpiteet toteutuvat ja että väkivallan riski on pienentynyt. Jälkihoito ja seuranta ovat tärkeitä osia tehokasta sovitteluprosessia, erityisesti lähisuhdeväkivallan tapauksissa.

5. Osapuolten oikeudellinen neuvonta

On myös suositeltavaa, että osapuolilla on mahdollisuus saada oikeudellista neuvontaa ennen sovittelua ja sen aikana. Esitysluonnoksen 3 a §:ssä voisi mainita, että osapuolille tulee tarjota tietoa heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ennen sovittelun aloittamista. Tämä varmistaisi, että osapuolet ovat tietoisia siitä, mitä sovitteluprosessi merkitsee ja miten se voi vaikuttaa heidän tilanteeseensa juridisesti.

Yhteenveto

Esitysluonnoksen 3 a § on keskeinen osa sovitteluprosessia, ja siihen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta varmistetaan, että sovitteluprosessi on sekä turvallinen että oikeudenmukainen kaikille osapuolille. Ehdotamme, että pykälää täydennetään vapaaehtoisuuden korostamisella, turvallisuustoimenpiteillä, sovittelijoiden koulutuksella, jälkihoidolla sekä osapuolten oikeudellisella neuvonnalla. Nämä lisäykset auttaisivat varmistamaan, että sovitteluprosessi vastaa parhaalla mahdollisella tavalla osapuolten tarpeisiin ja suojelun vaatimuksiin.

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

-

Ville Nuotio
Vapaaehtoissovittelija Kymi-Saimaan sovittelutoimistossa